Edukacja przez słowo – obraz – dźwięk

PRACE
NAUKOWE

UNIWERSYTETU
ŚLĄSKIEGO
W KATOWICACH

NR 3362

Edukacja przez słowo – obraz – dźwięk

pod redakcją
Justyny Hanny Budzik,
Ilony Copik

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2015

Redaktor serii: Studia o Kulturze
Dobrosława Wężowicz-Ziółkowska

Recenzent
Agnieszka Ogonowska

Spis treści

Wprowadzenie (*Justyna Hanna Budzik, Ilona Copik*) 7

Część I
Wokół teorii

Tadeusz Miczka
Edukacja do mediów i o mediach oraz z mediami i przez media, czyli oswajanie technocodzienności 23

Ilona Copik
Laboratorium (nie)możliwości. Spojrzenie na kondycję edukacji medialnej jako edukacji kulturowej we współczesnej szkole 41

Bartosz Kłoda-Staniecko
Zrozumieć cyberkulturę. O potrzebie sprawnego operowania językiem mediów 63

Część II
W stronę praktyki – strategie dydaktyczne

Ewa Ogłoza
Dzielny cynowy żołnierzyk oraz *Pasterka i kominiarczyk* Andersena i *Mały żołnierz* oraz *Król i ptak* Grimaulta (propozycja dydaktyczna – tekst i animacja) 91

Joanna Zabłocka-Skorek
Edukacja filmowa w praktyce. Dobór filmów w Interdyscyplinarnym Programie Edukacji Medialnej „KinoSzkoła" w kontekście recepcji filmu przez młodego widza 110

Marek Kosma Cieśliński
Współczesne praktyki edycji obrazów jako klucz do reinterpretacji klasyki kina 139

Monika Adamska-Staroń
Kultura popularna jako przestrzeń edukacyjna 153

Aleksandra Bałdyga
Motoryczno-sensoryczne wspieranie rozwoju dzieci we wczesnym dzieciństwie 181

Indeks osób 203

Noty o Autorach 211

Wprowadzenie

To, że współcześnie istnieje wyjątkowe zapotrzebowanie na szeroko rozumianą edukację medialną, wydaje się sprawą dość oczywistą. Wśród aktualnie przygotowywanych i realizowanych na gruncie edukacyjnym nowatorskich projektów, programów, warsztatów ogromną część stanowią inicjatywy, które wynikają z konieczności wypracowywania strategii działań pedagogicznych wobec faktu upowszechniania się nowych technologii i eskalacji ich wpływu na różne sfery ludzkiego życia. Organizuje się też wiele sympozjów, konferencji i publikacji naukowych na ten temat[1]. W rozwijanym dyskursie o edukacji medialnej uczestniczą instytucje państwowe, organizacje pożytku publicznego i środowiska niezrzeszone, pedagodzy, medioznawcy, kulturoznawcy, informatycy, psychologowie, animatorzy kultury i naukowcy. W tej zbiorowej dyskusji nad kształtem edukacji medialnej w Polsce każdy z wymienionych kręgów prezentuje odmienny punkt widzenia i posługuje się odrębną argumentacją.

Celem, jaki wyznaczyłyśmy sobie jako inicjatorki konferencji „Edukacja przez słowo – obraz – dźwięk. Medioznawstwo w dialogu z animacją kulturalną" (12–14 czerwca 2014 roku na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach), było zorganizowanie spotkania, które dałoby sposobność nawiązania twórczego dialogu pomiędzy różnymi środowiskami edukacyjnymi zainteresowanymi powyższym tematem, zarówno tymi

[1] Do najważniejszych można zaliczyć I Kongres Edukacji Medialnej, który odbył się 25–26 września 2014 roku w Krakowie.

ze sfery formalnej (uniwersytet, szkoła, ośrodki metodyczne), jak i nieformalnej (organizacje pozarządowe, stowarzyszenia kulturalne i artystyczne). W szczególności zależało nam na konfrontacji teorii naukowych z praktyką szkolną i animacyjną, zaprezentowaniu i porównaniu form pracy dydaktycznej, otwarciu się na różne intencje i koncepty, a także zainicjowaniu na gruncie lokalnym debaty dotyczącej sposobu definiowania samego przedmiotu rozważań – edukacji medialnej, która korespondowałaby z szerszą dyskusją, jaka obecnie jest prowadzona w kraju.

Ważnym założeniem otwierającym dyskusję była przy tym teza, że istnieje żywotna potrzeba postrzegania przedmiotu naszych rozważań szeroko, w kontekście społeczno-kulturowym współczesnego świata, co pociąga za sobą konieczność uwolnienia edukacji medialnej z krępującego ją gorsetu edukacji informacyjnej, która koncentruje się na przygotowaniu do posługiwania się nowymi technologiami i rozwija kompetencje komputerowe i informacyjne w ramach przedmiotu informatyka. Przyjęcie takiej perspektywy nie było, rzecz jasna, podyktowane pragnieniem deprecjonowania samych umiejętności użytkowania cyfrowych urządzeń czy też korzystania z informacji. Wynikało raczej z przeświadczenia o konieczności wiązania procesów informacji i komunikacji z rzeczywistością kulturową. Ta zaś obliguje do kształcenia u uczniów bardziej złożonych kompetencji – aktywnego i odpowiedzialnego partycypowania w praktykach medialnych dzisiejszej technokultury. Samo użytkowanie komputera i posługiwanie się środkami masowej komunikacji stanowić może bowiem zaledwie wstęp do kształtowania pogłębionej świadomości zarówno nowych możliwości, jakie wynikają z współuczestnictwa w cyfrowych światach, jak i wypływających stąd zagrożeń.

Tytuł tomu, *Edukacja przez słowo – obraz – dźwięk*, wyznacza szerokie spektrum zainteresowań praktyki dydaktycznej w odniesieniu do przeróżnych tekstów audiowizualnych. Autorzy opisują edukacyjny potencjał: filmu (fabularnego, dokumentalnego, animowanego), literatury w relacji z ekranizacjami, dzieł sztuki mediów, telewizji i przekazów popkulturowych. Słowa, obrazy i dźwięki są bowiem źródłem refleksji, pobudzają odbiorców – zwłaszcza młodych – do nadawania im znaczeń, są nośnikiem wartości społecznych. Dlatego też badacze akade-

miccy, nauczyciele i animatorzy kultury tak chętnie sięgają w swoich działaniach edukacyjnych po szeroko rozumiane media, które stają się nie tylko obiektem studiów (analizy, interpretacji, opisu), ale też inspiracją dla aktywności twórczych – przetwarzania i zmiany wyjściowych tekstów. Co bardzo interesujące, zebrane w tomie artykuły odsłaniają podejścia przedstawicieli różnych dyscyplin. Są tu zarówno głosy polonistów, filmo- i medioznawców, jak i pedagogów i psychologów, a zatem zagadnienie edukacji medialnej, zaprezentowane z różnych perspektyw, zyskuje wiele wymiarów.

Otwierając debatę na temat edukacji medialnej, nie chciałyśmy kierować jej na drogę protekcjonizmu, koncentrować się, co częste zwłaszcza w publikacjach pedagogicznych, na demonizowaniu mediów – technologicznych pogromców humanistycznego myślenia. Punktem wyjścia uczyniłyśmy myśl, że media to praktyki kulturowe, z którymi obcowanie jest i będzie nieuniknione, a zatem zamiast poddawać je krytyce, lepiej uczyć się, jak najroztropniej z nimi żyć. Z założenia też obradowanie nad edukacją medialną miało stać się pretekstem do przemyśleń dotyczących kwestii szerszych: edukacji i kultury oraz ich wzajemnych relacji. Ważnym tłem naszej dysputy było bowiem przekonanie, że żyjemy w epoce transformacji kulturowej, która pociąga za sobą gruntowne zmiany w każdym obszarze życia. Edukacja zaś – o czym przypomina Jerome Bruner, amerykański psycholog, zwolennik kulturalistycznego podejścia do procesów kształcenia i uczenia się – „nie stanowi wyspy, lecz część kontynentu kulturowego", powinna więc „pełnić określone funkcje w kulturze" i „odgrywać ważną rolę w życiu tych, którzy w niej partycypują"[2].

Procesy uczenia się i nauczania niemal we wszystkich artykułach znajdują się w centrum refleksji i rozumiane są przez autorów wieloaspektowo, jako przekazywanie umiejętności i wiedzy, ich przyswajanie przez uczniów i studentów oraz przeżywanie, doświadczanie i samodzielne tworzenie. To dowód na to, że ciągle aktualne i ważne są postulaty Wincentego Okonia, który uczenie się opisywał jako następujące po sobie etapy: poznania, działania i przekształcania rzeczy-

[2] J. Bruner: *Kultura edukacji*. Przeł. T. Brzostowska-Tereszkiewicz. Kraków 2010, s. 27.

wistości[3]. Przekazy zbudowane ze słów, obrazów i dźwięków otaczają współcześnie młodego człowieka, są więc istotnym przedmiotem nauki, ponieważ mają ułatwić uczniowi lub studentowi pełniejsze uczestnictwo w kulturze i zaoferować mu narzędzia do własnych, kreatywnych działań z wykorzystaniem przekazów medialnych. Działań, które będą miały wpływ na rzeczywistość i wzbogacą ją o nowe jakości.

Wyzwania, jakie podejmują nauczyciele szkolni i akademiccy, aby przygotować uczniów i studentów do świadomego i krytycznego odbioru oraz do twórczego przekształcania kulturowej rzeczywistości, świadczą o poczuciu pedagogicznej misji, o wcielaniu w życie przekonania o tym, jak ważna dla młodego człowieka jest orientacja we współczesności, której kształt wyznaczają różnorodne przekazy audiowizualne, zarówno o charakterze czysto użytkowym, jak i artystycznym. Przed nauczycielami języka polskiego, przedmiotów artystycznych, wiedzy o kulturze, wiedzy o społeczeństwie, tak samo jak przed wykładowcami przedmiotów filmo- i medioznawczych na kierunkach humanistycznych, stoi trudne zadanie. Polega ono nie tylko na przekazywaniu uczniom i studentom faktów z historii i teorii mediów, ale przede wszystkim na wskazywaniu im drogi zrozumienia i oceny treści, z którymi stykają się w mediach. Ogromne znaczenie ma tutaj przeświadczenie o wadze wychowania do wartości, a także przekonanie, że już od najmłodszych lat należy wprowadzać człowieka w świat medialnych „języków".

Na uwagę zasługuje fakt, iż w tekstach niemal wszystkich autorów za przestrzeń adekwatną i atrakcyjną dla działań edukacyjnych uznaje się sferę kultury popularnej. Koresponduje to z obserwacjami pedagoga i filmoznawcy Witolda Jakubowskiego, autora książek takich jak: *Edukacja i kultura popularna* (Kraków 2001) oraz *Edukacja w świecie kultury popularnej* (Kraków 2006). Popkulturowe przekazy medialne mogą być wstępem do analizy i interpretacji tekstów bardziej wymagających (np. klasyki kina lub kina autorskiego, niszowego), mogą też stać się dla uczniów i studentów inspiracją do własnej twórczości. Co ważne, taka otwartość pedagogów na kulturę najnowszą i rozrywkową wymaga od nich również – przynajmniej w pewnym zakresie – zaufania swoim

[3] Zob. W. Okoń: *Elementy dydaktyki szkoły wyższej*. Warszawa 1971.

wychowankom, którzy czasem lepiej orientują się w tym, co w danym momencie jest najbardziej popularne i szeroko dyskutowane w gronie rówieśników. Dzięki temu w relacji nauczyciel–uczeń ma szansę zaistnieć dialog, obopólna wymiana doświadczeń, a to z pewnością może korzystnie wpływać na procesy współdziałania w edukacji. Nauczyciele i wykładowcy, którzy opisali swoją praktykę i sformułowali teoretyczne wnioski w tekstach w tym tomie, prezentują cenną postawę uważności względem swoich podopiecznych, chcą partycypować w ich zainteresowaniach, a równocześnie pamiętają o tym, że jednym z najważniejszych celów edukacji jest edukacja aksjologiczna i rozwój młodych ludzi.

W pedagogice od dawna funkcjonuje – rozwijana na polskim gruncie m.in. przez Bogdana Suchodolskiego i Irenę Wojnar – teoria wychowania estetycznego, rozumianego jako „wychowanie do sztuki", czyli kształcenie o sztuce i przygotowywanie do odbioru, analizy i interpretacji dzieł sztuki, oraz „wychowanie przez sztukę", czyli kształtowanie postaw i wartości przy wykorzystaniu dzieł sztuki. W edukacji filmowej Henryk Depta postulował „wychowanie przez film", zorientowane na cele aksjologiczne, a jednak koniecznie oparte na „wychowaniu do filmu"[4]. Nieco innymi słowami, w odniesieniu do naukowców anglosaskich, o instrumentalnym i autotelicznym podejściu do edukacji filmowej pisze Witold Bobiński[5]. Lektura artykułów zamieszczonych w tomie pokazuje natomiast, że współcześnie należy rozszerzyć filmoznawczą refleksję o perspektywę kształcenia „dla mediów" i „przez media", zawsze z uwzględnieniem kulturowego i obyczajowego charakteru mediów, które są codziennością praktyk odbiorczych i kreacyjnych młodego człowieka.

W zamieszczonych w książce artykułach media rozumiane są szeroko: jako praktyki kulturowe obejmujące technologie, ich wytwory, a także postawy odbiorcze i twórcze względem nich. Autorzy tekstów przekonują, iż tak rozumiane media mogą być cennym narzędziem i pasjonującym przedmiotem nauki oraz wartościowym środ-

[4] Zob. H. Depta: *Film i wychowanie*. Warszawa 1975, s. 22–26.

[5] Zob. W. Bobiński: *Teksty w lustrze ekranu. Okołofilmowa strategia kształcenia literacko-kulturowego*. Kraków 2011.

kiem wychowawczym. Tadeusz Miczka w artykule *Edukacja do mediów i o mediach oraz z mediami i przez media, czyli oswajanie technocodzienności*, otwierającym pierwszą część tomu, poświęconą kwestiom teoretycznym, przedstawia szczegółowy i bardzo aktualny pejzaż technokultury zdominowanej przez cyfrowe narzędzia i funkcjonującej w oparciu o sieć. Autor podkreśla wagę zadania edukacji medialnej, której misją powinno być kształtowanie postawy aksjologicznej i ciągłe doskonalenie umiejętności wartościowania użytkowanych technologii. Powołując się na najnowsze badania z zakresu psychologii, ale i na współczesną filozofię, badacz przekonująco argumentuje, że to edukacja medialna ma kluczowy wpływ na wychowanie świadomych i wolnych osób. Esej Miczki to inspirująca poznawczo i ważna wypowiedź, uświadamiająca nam, jak ważką rolę ma do spełnienia nauczyciel i pedagog w przeładowanej informacją i technologiami kulturze.

W podobnym tonie utrzymany jest artykuł Ilony Copik. Autorka również dostrzega konieczność podążania modelu edukacji – tu na przykładzie szkoły – za zmianami w rzeczywistości, w której zanurzeni są uczniowie. Autorka przypomina klasyczną już koncepcję edukacji Celestyna Freineta, który w pierwszej połowie XX wieku traktował szkołę jako laboratorium doświadczeń i stymulował swoich uczniów do działania z wykorzystaniem najnowszych technologii. Copik dowodzi, że poglądy Freineta idealnie wręcz odnajdują się we współczesności, a na nowo przemyślana teoria francuskiego pedagoga, uzupełniona o osiągnięcia archeologii mediów, pozwoli zbudować spójną strategię edukacyjną, w której cywilizacja i technologia będą wspierać rozwój wewnętrzny i etyczny ucznia. Co ważne, badaczka podkreśla antropologiczne zorientowanie edukacji medialnej. Wspólne dla tekstów Miczki i Copik jest również przekonanie o doniosłości wpływu postulowanej edukacji medialnej na moralną, filozoficzną i kulturową kondycję człowieka. Dlatego też autorzy podzielają pogląd, iż edukacja medialna powinna stanowić odrębny przedmiot w rzeczywistości szkolnej i uniwersyteckiej.

Problem konieczności poszerzania wiedzy o językach mediów audiowizualnych u dzieci i młodzieży w społeczeństwie informacyjnym podejmuje w swym artykule Bartosz Kłoda-Staniecko. Wspierając się teorią mediów oraz zagadnieniami z zakresu neuronauki, autor rozwija

tezę, że współczesna kultura wymaga innych – aniżeli te kształcone w erze druku i mediów analogowych – umiejętności komunikacyjnych, związanych z kontaktem człowieka z technologią cyfrową. W systemie edukacji formalnej dostrzega on deficyt praktycznego stosowania treści z zakresu edukacji medialnej, co w przyszłości może skutkować brakiem u młodych ludzi kompetencji potrzebnych do sprawnego funkcjonowania w cyberprzestrzeni i świadomego udziału w kształtowaniu cyberkultury.

W polskiej szkole występuje (zauważane przez autorów) rozbicie na edukację filmową, będącą połączeniem wiedzy o filmie i wychowania przez film, oraz edukację medialną, rozumianą jako edukacja informatyczna. Jest to efekt historycznych uwarunkowań, w wyniku których edukacja filmowa ma charakter zdecydowanie przyliteracki. Wnikliwą syntezę tego stanu rzeczy, wraz z przypomnieniem dokonań pionierów (Suchodolski) i rozwijaniem tej dziedziny przez zespół łódzkich nauczycielek pod wodzą Eweliny Nurczyńskiej-Fidelskiej w latach 80. XX wieku, przedstawia Bobiński w książce *Teksty w lustrze ekranu. Okołofilmowa strategia kształcenia literacko-kulturowego*[6]. Taka sytuacja utrzymuje się do dziś. W jej następstwie powstają bardzo wartościowe propozycje dydaktyczne, opierające się na „szkolnym filmoznawstwie" uzupełniającym działania analityczne i interpretacyjne uczniów o lekturę różnych tekstów kultury.

Przykłady strategii dydaktycznych oraz edukacyjnego wykorzystania konkretnych dzieł w ramach zajęć z uczniami i studentami znalazły się również w tym tomie. Ewa Ogłoza przedstawia obszerne studium porównawcze dwóch opowieści Hansa Christiana Andersena (*Pasterka i kominiarczyk* oraz *Dzielny cynowy żołnierzyk*) i filmów animowanych Paula Grimaulta (*Król i ptak* oraz *Mały żołnierz*). Znawczyni prozy Andersena pokazuje, jak bardzo swobodne filmowe adaptacje baśniowych narracji dostarczają materiału do tworzenia w lekturze nowych sensów, do prowadzenia dialogu między tekstem literackim a filmowym. W artykule Ogłozy wrażliwości interpretacyjnej towarzyszy wyobraźnia dydaktyczna, dzięki czemu wnioski płynące z uważnej lektury i odbioru filmów mogą stać się zadaniem edukacyjnym dla uczniów-badaczy adaptacji.

[6] Zob. W. Bobiński: *Teksty w lustrze ekranu…*, Kraków 2011.

Szkoły dotyczy również artykuł Joanny Zabłockiej-Skorek, która przedstawia konteksty refleksji wychowawczej, psychologicznej i etycznej, ważne w doborze filmów dla Interdyscyplinarnego Programu Edukacji Medialnej „KinoSzkoła". Autorka od kilku lat układa repertuar „KinoSzkoły", kierując się przede wszystkim założeniami wychowania przez film, a zatem traktując seanse filmów fabularnych, dokumentalnych i animowanych – zarówno te przeznaczone dla masowej publiczności, jak i te niszowe, artystyczne – jako impulsy do dyskusji na temat postaw i wartości. Jej wybory są umocowane w refleksjach i dokonaniach uznanych pedagogów filmu, takich jak: Janina Koblewska-Wróblowa, Witold Adamczyk, Bogusław Skowronek.

Bardzo interesujące i wartościowe poznawczo są propozycje nowatorskich autorskich strategii dydaktycznych wywiedzionych z uważnej obserwacji i diagnozy medialnej rzeczywistości. Marek Kosma Cieśliński przedstawia zajęcia niemal skrojone na miarę współczesnego studenta, który zainteresowany jest kwestiami praktycznymi i technologicznymi, chce tworzyć też „prywatną" historię kina. Badacz i wykładowca proponuje zatem metodę samplingu fragmentów filmowych wybieranych przez studentów. Równie interesujący projekt twórczej aktywizacji studentów opisuje Monika Adamska-Staroń, której studenci są autorami „ekspresji" inspirowanych i tworzonych według schematu analizowanych tekstów kultury popularnej. Autorzy obu artykułów akcentują wartość kreatywnego zaangażowania studenta w przedmiot studiów, a także konieczność rewizji akademickiego programu nauczania i np. zastąpienie kanonu klasyki wybranym repertuarem dzieł nowych, nieszablonowych lub takich, które zyskują największą popularność wśród młodych ludzi i oddziałują na ich światopogląd. Teksty Cieślińskiego i Adamskiej-Staroń, odnosząc się do rzeczywistości uniwersyteckich kierunków humanistycznych (kulturoznawstwo i pedagogika), dowodzą także, że to w akademii postulat zwiększenia nacisku na edukację medialną ma szansę szybszego urzeczywistnienia.

W tomie znalazł się również artykuł dotyczący kształtowania wrażliwości i postawy najmłodszych względem mediów – Aleksandra Bałdyga relacjonuje swoje doświadczenia z pracy metodą Montessori w żłobku, pokazując, jak dzisiejsza medialna rzeczywistość staje się kontekstem

dla opracowanych na przełomie XIX i XX wieku sposobów zmysłowej i ruchowej stymulacji w okresie wczesnego dzieciństwa.

Przedstawione referaty konferencyjne oraz lektura artykułów zgromadzonych w tej publikacji skłaniają do wyciągnięcia wniosków z naszego spotkania i towarzyszącej mu debaty. Najbardziej ogólnym, a zarazem najpilniejszym spośród nich (akcentowanym zwłaszcza w środowisku praktyków – nauczycieli i pedagogów), jest postulat **zmiany myślenia o edukacji**. Po pierwsze, chodzi tu o konieczne uznanie wiodącej roli edukacji medialnej zarówno we współczesnej szkole, jak i we wszelkich pozaszkolnych formach kształcenia i wychowania. Po wtóre, jak ujmuje to Tadeusz Miczka w swym artykule, za pośrednictwem edukacji medialnej należałoby rozpocząć „urealnianie" szkoły, a nawet „przeprojektowywanie całej edukacji". Ostatni postulat, jakkolwiek radykalnie by brzmiał, wydaje się koniecznością, która wypływa bezpośrednio z gruntownych transformacji współczesnego świata. Dotyczą one nie tylko upowszechniania się mediów cyfrowych i rozszerzania zakresów ich konwergencji, ale też zmian w sposobach użytkowania nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych, pociągających za sobą zmiany egzystencjalne. Stoimy na stanowisku, że edukacja, jeśli ma właściwie spełniać swoje zadania w społeczeństwie i nie narażać się na zarzuty anachronizmu, musi korespondować z codziennością, razem z innymi dziedzinami życia podążać za zmianami. W praktyce oznaczałoby to nie tylko konieczność dalszych inwestycji w infrastrukturę, rozwój cyfrowych kompetencji nauczycieli, zwiększenie dostępu do programów, ale także przeformułowanie wymagań i efektów kształcenia.

Niezwykle istotne jest przy tym, by fascynacja techniką szła w parze z usposobieniem polemicznym względem niej. „Urealnienie" edukacji koniecznie trzeba naszym zdaniem rozumieć jako urzeczywistnianie dualnej postawy w stosunku do mediów: otwartej i jednocześnie krytycznej. Ważne jest także to, że rozwijaniu umiejętności technicznych obcowania z maszynami musi towarzyszyć kultywowanie humanistycznych wartości i rozumienie moralnych skutków, jakie wiążą się z partycypacją w cyfrowych światach. Nie należy bowiem bagatelizować **realnych zagrożeń**, wśród których najważniejszym jest problem zaburzeń tożsamości współczesnego człowieka. „Osoba w sieci" to nie

tylko nośna metafora kulturowa, ale i oznaka znalezienia się w „pułapce egzystencjalnej", która grozi powstawaniem różnych stanów patologicznych: natężeniem przestępstw, wykluczenia, wreszcie dezintegracją osoby ludzkiej. W dobie progresji technologicznej nie słabnie potrzeba walki o wartości humanistyczne i zachowanie duchowej integralności człowieka.

Najlepszym sposobem koordynowania treści z zakresu edukacji medialnej, jak sądzimy, prawdopodobnie byłoby wprowadzenie do szkół odrębnego przedmiotu, wykładanego przez profesjonalnych edukatorów, specjalistów – medioznawców. Problem uczenia o mediach, przez media i do mediów póki co dotyczy jednak przede wszystkim dydaktyk przedmiotowych. Wynika stąd konieczność wypracowywania w obrębie każdego przedmiotu nauki szkolnej strategii efektywnego wprowadzania treści z tym tematem związanych. Ważnym wnioskiem musi być przy tym **modyfikacja podejścia metodycznego**. Oznacza ona ograniczenie w działaniach pedagogicznych transmisyjnego modelu edukacji na rzecz większego otwarcia się na dialog i współpracę z młodzieżą, pobudzanie jej kreatywności w obcowaniu z mediami. Trafnie ujęła to Agnieszka Ogonowska, pisząc, że zamiast postrzegać szkołę jako „fabrykę ładu", należałoby ją raczej kojarzyć z „poligonem doświadczalnym"[7].

Jesteśmy przy tym przekonane, że współczesna kultura, zorientowana na działanie, otwarcie narzucająca aktywność swoim uczestnikom – konsumentom i jednocześnie producentom treści kulturowych – wymaga kształcenia **innego rodzaju kompetencji**, złożonych, zwielokrotnionych. Przestrzeń medialną XXI wieku zdominowała audiowizualność, a relacje społeczne organizuje struktura bazy danych, wypierając dominujący dotychczas, linearny porządek narzucany przez pismo i druk. Wśród języków komunikacji powinniśmy zatem, obok czytania i pisania, uczyć umiejętności programowania, nawigowania i odczytywania przekazów audiowizualnych. Równie ważne jest kształcenie postaw kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej oraz poszukiwanie **nowych rodzajów uczenia się**, wypracowywania nowych

[7] A. Ogonowska: *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*. Kraków 2013, s. 128.

strategii szybkiego przyswajania, gromadzenia, selekcjonowania wiadomości.

W niektórych krajach edukacja filmowa i medialna są częścią ścieżek kilku przedmiotów szkolnych – syntezę różnych systemów europejskich opracował m.in. Bobiński[8]; porównaniem modelu polskiego, niemieckiego i brytyjskiego zajmuje się również Konrad Klejsa z Uniwersytetu Łódzkiego[9]. W obliczu wzrastającej wiedzy i zrozumienia tych różnorodnych propozycji przed medioznawcami i nauczycielami stoi zadanie dostosowania programów z zakresu szeroko rozumianej edukacji audiowizualnej do społecznej i kulturowej rzeczywistości, w której przychodzi nam działać. W maju 2015 roku międzynarodowy zespół naukowców i pedagogów pod nazwą Film Education Framework for Europe (Platforma Edukacji Filmowej dla Europy) zakończył pracę nad dokumentem określającym najważniejsze cele i metody nowoczesnej edukacji filmowej. Za jej kluczowe wymiary uznano: kreatywność, krytyczne myślenie oraz aspekt kulturowy. Analizując cele szczegółowe, przewidywane doświadczenia, rezultaty i wyniki edukacji filmowej, eksperci doszli do wniosku, że korzyści z niej płynące wykraczają daleko ponad sferę edukacji i obejmują rozwój osobisty, kształtowanie odpowiedzialności i postawy obywatelskiej oraz zwiększają szanse na zatrudnienie[10]. Film okazuje się więc niezwykle wartościowym przedmiotem studiów, które rozwijają wrażliwość, zdolności rozumienia, zmysł krytyczny i aksjologiczny, oddziałując na niemal wszystkie dziedziny życia prywatnego, społecznego i zawodowego. Podobne przekonanie stoi u źródeł artykułów, które oddajemy w ręce Czytelnika.

Naszą radością jako organizatorek i inicjatorek przedsięwzięcia *Edukacja przez słowo – obraz – dźwięk* jest obserwacja zbliżania się śro-

[8] Zob. W. Bobiński: *Teksty w lustrze ekranu…*

[9] Referat Konrada Klejsy – Idem: *Systemy edukacji filmowej w Polsce, Wielkiej Brytanii i Niemczech – próba porównania*. Ogólnopolska konferencja „Tu jest kino! Edukacja filmowa a kina lokalne". Uniwersytet Łódzki, 14–15.05.2015.

[10] Zob. I. Wall: *Film Education Framework for Europe*. Prezentacja z Międzynarodowej Konferencji „Edukacja filmowa w Polsce i na świecie – rozwiązania systemowe i studia przypadków", 6–7.05.2015, Uniwersytet Warszawski. http://www.come.uw.edu.pl/peam/prezentacje_k2/Ian%20Wall.pptx [data dostępu: 6.07.2015].

dowiska nauczycieli szkolnych i akademickich. Podczas spotkania uczestnicy wielokrotnie podkreślali potrzebę wzajemnej współpracy, zaciekawienie taktykami i osiągnięciami dydaktycznymi oraz przekonanie o inspirującym potencjale doświadczeń wynikających z uczenia w określonej grupie wiekowej. Wykładowcy uniwersyteccy uważnie obserwują praktyki edukacyjne w szkołach, dzięki czemu potem mogą lepiej dobrać metody nauczania studentów. Nauczyciele gimnazjów i liceów natomiast szukają akademickich syntez, a także teoretycznych ujęć nowych zjawisk i przemian w przestrzeni mediów audiowizualnych, by na podstawie pogłębionej wiedzy zbudować strategie dydaktyczne i wychowawcze.

W 1989 roku, podsumowując ponad 20 lat pracy naukowej i dydaktycznej nad edukacją filmową, Nurczyńska-Fidelska doprecyzowała samo pojęcie:

> [e]dukacja filmowa w mym rozumieniu to nie określona dyscyplina dydaktyki, lecz pewnie proces, czyli system czynności, system powiązanych ze sobą oddziaływań wychowawczych oraz przekazywania określonej wiedzy i kształtowania umiejętności. Proces ten winien się dokonywać nie w trybie realizowania prostego schematu komunikacji przebiegającej od nadawcy do odbiorcy, lecz na drodze świadomie kształtowanych interakcji[11].

Podjęte w prezentowanym tomie problemy badawcze oraz opisywane praktyki dydaktyczne zdają się kontynuować myśl nestorki polskiej edukacji filmowej, która od „przyliterackości" wyraźnie – już w latach 70. i 80. XX wieku – rozszerzała swoje wpływy na sferę aksjologiczną i stawiała sobie za cel wykształcenie zdolności krytycznego myślenia oraz świadomego wyboru otaczających młodego człowieka przekazów audiowizualnych.

W kolejnych artykułach Autorzy rozwijają zagadnienia związane z filozoficznym, etycznym, kulturoznawczym, psychologicznym i pedago-

---

[11] E. Nurczyńska-Fidelska: *Edukacja filmowa na tle kultury literackiej*. Łódź 1989, s. 75.

gicznym podejściem do świata mediów audiowizualnych, prezentując aktualne obserwacje dotyczące odbioru słów, obrazów i dźwięków. Wśród tekstów Czytelnik znajdzie koncepcje innowacyjne, a nawet reformistyczne, takie, które wytyczają nowe ścieżki w nauce czy dydaktyce, a także teorie klasyczne, których przypomnienie z jednej strony jest wyrazem poszukiwania wśród uznanych konceptów sprawdzonych strategii rozwiązywania aktualnych problemów, z drugiej – ma na celu usystematyzowanie stanu wiedzy na określony temat. Książkę adresujemy bowiem zarówno do przedstawicieli środowiska akademickiego – naukowców i studentów, postrzegających edukację medialną jako przedmiot wiedzy akademickiej – jak i do nauczycieli i animatorów kultury, zainteresowanych zdobyciem wiedzy o charakterze propedeutycznym czy też znalezieniem konkretnych pomysłów metodycznych. O ile bowiem ogólne cele edukacji filmowej i medialnej pozostają niemal niezmienne od wielu dekad, to ciągle zmieniają się szczegółowe rozwiązania i strategie dydaktyczne stosowane do ich osiągnięcia. Mamy nadzieję, że zgromadzone w tomie teksty staną się źródłem inspiracji i twórczych działań dla przedstawicieli różnych środowisk edukacyjnych, którym przyświeca wspólny cel podnoszenia jakości edukacji medialnej w Polsce.

Bibliografia

Bobiński W.: *Teksty w lustrze ekranu. Okołofilmowa strategia kształcenia literacko-kulturowego*. Kraków 2011.

Bruner J.: *Kultura edukacji*. Przeł. T. Brzostowska-Tereszkiewicz. Kraków 2010.

Depta H.: *Film i wychowanie*. Warszawa 1975.

Klejsa K.: *Systemy edukacji filmowej w Polsce, Wielkiej Brytanii i Niemczech – próba porównania*. Referat wygłoszony na Ogólnopolskiej konferencji „Tu jest kino! Edukacja filmowa a kina lokalne". Uniwersytet Łódzki, 14–15.05.2015.

Nurczyńska-Fidelska E.: *Edukacja filmowa na tle kultury literackiej*. Łódź 1989.

Ogonowska A.: *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*. Kraków 2013.

Okoń W.: *Elementy dydaktyki szkoły wyższej*. Warszawa 1971.

Wall I.: *Film Education Framework for Europe*. Prezentacja z Międzynarodowej Konferencji „Edukacja filmowa w Polsce i na świecie – rozwiązania systemowe i studia przypadków", 6–7.05.2015, Uniwersytet Warszawski. http:// www.come.uw.edu.pl/peam/prezentacje_k2/Ian%20Wall.pptx [data dostępu: 6.07.2015].

Justyna Hanna Budzik
Ilona Copik

Indeks osób

A
Aarseth Espen 67, 78, 87
Ablewicz Krystyna 164, 179
Abriszewski Krzysztof 47, 62
Adamczyk Witold 14, 118, 120, 121, 123, 131, 134, 135, 136, 138
Adamska-Staroń Monika 14, 153, 158, 162, 164, 165, 168, 169, 170, 178, 179
Allport Gordon 190
Andersen Hans Christian 13, 60, 91–109
Andersen Peter Bøgh 67
Andrzejewski Jerzy 65–66, 142
Antonioni Michelangelo 144
Apollinaire Guillaume 56
Arkin E.A. 195, 201

B
Bałdyga Aleksandra 14, 181
Bamford Anne 49, 61
Banse Gerhard 27, 39, 40
Bańka Augustyn 164, 179
Barlow John Perry 36, 38
Barnett Louise K. 70, 88
Baron Piotr 157
Bateson Gregory 24, 34–35, 38
Baumeister Roy 37, 38
Bazin André 68
Bellot-Chuzel Martine 104, 108
Bernatowicz Małgorzata 42, 62
Białokozowicz Przemysław 37
Biedrzycki Krzysztof 29, 38
Bilski Paweł 175
Birch Ann 191, 201
Birov Strahil 85, 88
Blaim Alicja 185, 195, 201
Bludova Inna 85, 88
Bobiński Witold 11, 13, 17, 19
Bobrowicz Wojciech 49, 61
Bogdanowicz Marta 185, 201
Bogost Ian 68, 87
Bordwell David 70, 87
Boyle Danny 72
Brasseur Pierre 106
Bratland Eric 48, 61
Brazis Romuald 27, 40
Breton Camille 104, 108
Brooks Virginia 70, 88
Bruner Jerome 9, 19, 43, 45, 60, 61

Brzostowska-Tereszkiewicz Tamara 19, 43
Buber Martin 163
Buckingham David 43
Budzik Justyna Hanna 19, 53, 61, 98
Bullock Sandra 73
Buñuel Luis 144
Burn Andrew 43–44, 50–51, 61
Burton Tim 72

C
Carné Marcel 106
Carpenter John 72
Castells Manuel 37
Chaplin Charles 120
Chirico Giorgio de 106
Chłopkiewicz Maria 184, 191, 196, 201
Cholewa Piotr W. 76, 88
Ciechowski Grzegorz 157
Cieśliński Marek Kosma 14, 139, 150, 151
Clark Andy 74, 87
Clooney George 73
Coelho Paulo 170
Cooper Merian C. 106
Copik Ilona 12, 19, 41
Coppola Francis Ford 74
Cybulski Zbigniew 142
Cypryański Piotr 50, 64

D
Dali Salvador 106
Danielewicz Michał 66
Danquart Pepe 123
Dard Michel 56
Dasiewicz-Tobiasz Anna 190, 201
Dąbrowska Anna Justyna 40
Delluc Louis 103
Depta Henryk 11, 19, 111, 120, 122–123, 125, 126, 138
Derbis Romuald 164, 179
Derra Aleksandra 47, 62
Dewey John 46
Dębski Krzesimir 157
Dębski Radzimir 157
Disney Walt 101
Długosz Jan 169
Dovey Jon 62
Drzewiecki Piotr 61
Dudziuk Marzena 166, 179

E
Eberhardt Konrad 54, 62
Eco Umberto 70, 87
Eisenstein Sergiusz 106
England Liz 82, 87
Engmark Åsleik 117
Epstein Jean 56
Escher Maurits Cornelis 106

F
Falk Feliks 149
Favreau Jon 73
Figielski Łukasz 146, 151
Filiciak Mirosław 42, 62
Flemming Irene 188, 201
Folkierska Andrea 166, 179
Ford Aleksander 144
Ford Henry 86
Frasca Gonzalo 64, 87
Frazer James Georges 56, 62
Frąckiewicz Waldemar 49, 61

Freinet Celestyn 12, 46–47, 50
Fromm Erich 86

G
Gajda Janusz 44, 62
Garcia Adrià 115
Gardner Howard 51, 62
Gareis Karsten 85, 88
Gibson William 76, 88
Giddings Seth 62
Gierszewska Barbara L. 43, 62
Gillam Barbara 71, 88
Gliński Robert 127
Gofron Andrzej 158, 179
Gogacz Mieczysław 162, 179
Goldsmith Jack 36, 39
Gordon Edwin E. 198
Górecka Dorota 29, 39
Grad Jan 158, 160, 164, 179
Grant Iain 62
Griffith David Wark 100, 142
Grimault Paul 13, 91, 96–100, 103–108
Grotowicz Victor 38, 40
Gumienna Iwona 172
Gunning Tom 57, 62
Guz Sabina 187, 193, 201
Gwóźdź Andrzej 42, 50, 51, 54, 62, 151

H
Hackman Gene 74
Harris Richard Jackson 71, 88
Harwas-Napierała Barbara 195, 202
Heidegger Martin 163, 179
Hejwosz Daria 154, 158, 179
Helman Alicja 70, 88, 149, 152
Hendrykowska Małgorzata 149, 152
Hendrykowski Marek 100, 108
Hiller Arthur 142
Hochberg Julian 70, 88
Högdahl Martin 115
Hoggart Richard 156
Hopfinger Maryla 152
Hornowski Bolesław 191
Hornowski Tomasz 37, 39
Hüsing Tobias 85, 88

I
Ingarden Roman 163
Irasiak Anna 162
Ivernel Guillaume 115

J
Jackiewicz Aleksander 151, 152
Jacuńska Małgorzata 191, 202
Jakubowski Witold 10, 154, 158, 159, 167, 179
Jałowiec Magdalena 188
Janerka Lech 157
Jankowska Halina 132, 138
Jankowski Andrzej 51, 62
Jasiewicz Justyna 38
Jaworska Teresa 168, 180
Jenkins Henry 30, 39, 42, 62, 77, 88

K
Kaczan Radosław 38
Kaczmarek Urszula 158, 160, 164, 179
Kamiński Aleksander 192
Kane Sarah 155
Karolak Wojciech 157
Kazejak Anna 112, 127

Kelly Kieran 62
Kerckhove Derrick de 30, 39
Kędzior-Niczyporuk Elżbieta 194, 202
Kiełbaszczak Marian 127
Kieślowski Krzysztof 143
Kilar Wojciech 98, 104, 106
Kircher Athanasius 55–56, 58
Kisiel Bożena 185
Klee Paul 97
Klejsa Konrad 17, 19
Klimowicz Marta 40
Kłoda-Staniecko Bartosz 12, 64, 78, 88
Kłos Jan 32, 39
Koblewska-Wróblowa Janina 14, 131, 133, 135, 138
Kolasińska-Pasterczyk Iwona 42, 62
Komasa Jan 127, 145
Komeda Krzysztof 157
Konieczna Ewelina 133, 138
Korsak Zbigniew 140, 152
Korte Werner B. 85, 88
Kosma Joseph 96, 104
Kowalska Małgorzata 25, 39
Kozubek Małgorzata 137, 138
Krzeczkowski Henryk 56
Krzemieniowa Krystyna 51
Krzemień-Ojak Sław 151
Kubacka Katarzyna 112
Kubrick Stanley 71
Kuchtowa Ewa 198, 201
Kulczycki Emanuel 40
Kurosawa Akira 143
Kurylewicz Andrzej 157
Kwiatkowska Henryka 170
Kwieciński Zbigniew 45, 62
Kwintylian 194

L

Landry Johan 104, 108
Lang Fritz 106
Latour Bruno 47, 62
Lawton Ben 70, 88
Legay Yves 97, 108
Leppert Roman 168, 180
Lessig Lawrence 37, 39
Levinas Emmanuel 163
Levinson Paul 42, 62
Lewowicki Tadeusz 48
Liebenow Hermann 190, 202
Lifton Robert Jay 33, 39
Ligęza Witold 158, 179
Linklater Richard 71
Lipszyc Jarosław 29, 39
Lister Martin 42, 62
Little Ryan 125
Lorek Marta 42, 62
Loth Stanisław 127
Lubelski Tadeusz 51, 144
Lucas George 72
Lyotard Jean-François 25, 39

Ł

Ławrowska Romualda 49, 62
Łona, wł. Zieliński Adam Bogumił 157
Łuczyński Jan 191, 201
Łukasik Beata 169, 179
Łukaszewicz Krzysztof 126
Łukaszewicz Ryszard 178, 179

M
MacLean Robert 92, 93, 94, 95, 108
Maldonado Victor 115
Malim Tony 191, 201
Mann Tomasz 101
Manovich Lev 50, 64, 68, 77
Margański Janusz 55
Méliès Georges 57
Melosik Zbyszko 154, 180
Meyer Agnes 101
Michalak Bartosz 146, 151
Michalski Krzysztof 159, 179
Miczka Tadeusz 12, 15, 23, 27, 32, 36, 39, 40
Migasiński Jacek 25, 39
Mikser, wł. Skommer Mikołaj 157
Mikułowski-Pomorski Jerzy 33, 40
Minczakiewicz Elżbieta Maria 189, 193, 202
Mirahina Agnieszka 67, 86–87, 88
Misiuna Dariusz 78, 88
Mishler William 92, 93, 95, 108
Miśkiewicz Henryk 157
Moglen Eben 85
Montessori Maria 182–183, 187, 201
Morawski Stanisław 119, 138
Morbitzer Janusz 61
Morin Edgar 54, 56, 62, 118
Mozart Wolfgang Amadeusz 197
Możdżer Leszek 157
Muchacka Bożena 49, 62
Munch Edvard 95
Munk Andrzej 144
Murawska Ewa 158, 179
Murch Walter 73, 74, 88
Murray Janet 68, 88
Musiał Ewa 61

N
Nahorny Włodzimierz 157
Nalaskowski Aleksander 155
Namysłowski Zbigniew 167
Negroponte Nicholas 77
Neupert Richard 97
North Dan 57, 62
Nosowska Katarzyna 157
Novak Michael 38, 40
Nowak Andrzej 29, 40
Nowak Samuel 154, 155, 157, 180
Nurczyńska-Fidelska Ewelina 13, 18, 19

O
Ochab Maryna 101, 109
Ogłoza Ewa 13, 91, 92
Ogonowska Agnieszka 16, 20, 48, 62
Okoń Wincenty 10, 20, 195
Olejnik Marian 191, 202
Orff Carl 190
O.S.T.R., wł. Ostrowski Adam 157
Ostrowicki Michał 77, 88
Owidiusz 194

P
Pagliano Jean-Pierre 97
Pasolini Pier Paolo 70, 88, 146
Pater-Ejgierd Natalia 49, 62
Patlewicz Waldemar 142
Peterson Mary A. 71, 88
Pezda Aleksandra 25, 40
Piaget Jean 191
Piasecka Małgorzata 158, 162, 169, 179
Picasso Pablo 106
Piechociński Tomasz 38

Pielasińska Wiesława 111
Pilch Tadeusz 191, 192, 194, 202
Piotrowska Renata 40
Pisarski Mariusz 87
Pitrus Andrzej 79
Płażewski Jerzy 68, 75
Popek Stanisław Leon 189, 202
Porta Giovanni Battista della 55
Postman Neil 27, 40
Prensky Marc 24, 25, 40
Preuss-Kuchta Lucyna 158, 179
Prévert Jacques 96, 97, 103, 104, 105
Przasnyska Maria 185, 202
Przychodzińska-Kaciczak Maria 190, 202

Q
Qwak Arthur 115

R
Rabelais François 36, 194
Ricœur Paul 55, 163
Robinson Martin 83, 88
Rodin August 105
Rogucki Piotr 157
Rosłaniec Katarzyna 127
Roszkowski Jakub 142
Roux Stéphane le 96, 109
Rozkosz Ewa 40
Różewicz Stanisław 144
Rushkoff Douglas 45, 62, 77–78, 88
Rutkowiak Joanna 166, 168, 179, 180
Rycielska Ludmiła 29, 38, 40

S
Sadza Agata 42, 62
Sadzewicz Juliusz 65
Sanborn Fred W. 71, 88
Sartori Giovanni 148, 152
Sartre Jean-Paul 55
Sawicka Katarzyna 42, 62
Schnabel Ulrich 38, 40
Schoedsack Ernest B. 106
Schreiber Paweł 87
Schulz Carola 85, 88
Scorsese Martin 99
Sedgwick Harold A. 71, 88
Seifert-Knopik Gabriela 190, 202
Serwa Aleksandra 170
Sherborne Weronika 185
Siemieniecki Bronisław 48
Sieńko Marcin 40
Siewiorek Robert 38, 40
Sijko Kamil 38
Sikora Dorota 67, 87
Siuda Piotr 29, 39, 155, 180
Skorek Marcin 113
Skowera Maciej 95, 96, 109
Skowronek Bogusław 14, 118, 121, 122, 124, 136, 137, 138
Słodownik Agnieszka 66
Słoń, wł. Zawadzki Wojciech 157
Smith Tim 73
Smoczyńska-Nachtman Urszula 190, 202
Socha Irena 27
Sochańska Bogusława 93, 107
Sokołowski Marek 32, 39
Sowińska Iwona 51, 144
Stańko Tomasz 157
Staszczyk Zygmunt 157
Staszewski Kazimierz 157
Storey John 156, 180
Straley Bruce 83

Strauven Wanda 57, 62
Strinati Dominic 154, 180
Stunża Grzegorz D. 29, 39
Suchodolski Bogdan 11, 13
Sunstein Cass 37, 40
Syska Rafał 51, 144
Sysło Maciej Marek 38
Szczepańska Sylwia 166, 179
Szkudlarek Tomasz 154, 180
Szmidt Krzysztof J. 158, 165, 179, 180
Szostakowicz Dymitr 101
Szota Michał 66
Sztobryn Sławomir 45, 62
Szymański Jan 112

Ś
Śliwerski Bogusław 45, 62, 161, 162, 180
Śmietana Jarosław 157

T
Tabaczyński Michał 87
Talarczyk Robert 142
Tanalska-Dulęba Anna 27, 40
Tarantino Quentin 72
Tarkowski Andriej 144
Tatar Maria 92, 95, 109
Taylor Charles 31, 40
Tede, wł. Graniecki Jacek 157
Thompson Edward P. 156
Tischner Józef 163
Trempała Janusz 195
Trzęsiok Agata 173, 176

U
Urbaniak Michał 157
Uszyński Jerzy 148, 152

V
Vimenet Pascal 97, 109
Vivaldi Antionio 197
Voigt Riborg 96, 107

W
Waglewski Wojciech 157
Wajda Andrzej 65, 142, 149
Wales Jimmy 24, 25, 40
Wall Ian 17, 20
Waloszek Danuta 193
Weber Max 85
Weinsberg Adam
Welles Orson 142
Wieser Matthias 27, 39
Wilk Eugeniusz 42, 62
Wilkin Jerzy 24, 40
Williams Raymond 156
Wilson Kenneth G. 28, 40
Winkowska-Nowak Katarzyna 29, 40
Winter Rainer 27, 39
Wojnar Irena 11, 111
Wojtyła Karol 178, 180
Wroczyński Ryszard 192
Wróblewski Jan Ptaszyn 157
Wu Tim 36, 39
Wudarski Arkadiusz 158, 179
Wullschläger Jackie 101, 103, 107, 109
Wygotski Lew 195

Z
Zabłocka-Skorek Joanna 14, 110, 112
Zacharuk Tamara 163, 180
Zanussi Krzysztof 49
Zasada Irena 182

Zawadzka Maria 42, 62
Zielinski Siegfried 42, 51–52, 55, 57, 58, 59, 62
Zielińska Anna 198, 201
Ziembacz Paulina 171
Ziemska Maria 185, 191
Zipes Jack 104, 109
Zittrain Jonathan 37, 40

Ż

Żabicki Piotr 26, 40
Żakowski Jacek 85, 88

Noty o Autorach

Monika Adamska-Staroń – adiunkt w Instytucie Pedagogiki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Zainteresowania naukowe koncentruje wokół kulturowych kontekstów edukacji, edukacyjnych aspektów wybranych fenomenów kultury popularnej, edukacji przez sztukę, aktywności (samo)poznawczej człowieka, twórczości. Zainteresowania te znajdują swoje odzwierciedlenie w działalności naukowej i pozanaukowej. Jest autorką książki *Samokształtowanie w świadomości młodzieży. Aktualny i antycypowany wizerunek* (Częstochowa, 2006), współautorką książek: *Inny sposób myślenia o edukacji. Metaforyczne narracje* (współaut. M. Piasecka, B. Łukasik, Kraków 2007) i *Twórcze myślenie. Kreatywny student i nauczyciel* (współaut. B. Łukasik, M. Piasecka, Częstochowa 2009) oraz m.in. artykułów: *W poszukiwaniu wiedzy o wychowaniu* („Podstawy Edukacji" 2008), *Edukacja – Inspiracja – Tworzenie* (W: *Twórczość dzieci i młodzieży*, red. K.J. Szmidt, 2009), *Pedagogiczne idee. Ku czemu powrót?* („Podstawy Edukacji" 2009), *Człowiek w świecie kultury popularnej* (W: *Kultura popularna – tożsamość – edukacja*, red. D. Hejwosz, W. Jakubowski, 2010), *Ekspresja jako jeden ze sposobów bycia podmiotu w świecie. Heideggerowskie (i nie tylko) inspiracje* („Podstawy Edukacji" 2010), *O edukacyjnym potencjale X Muzy* (W: *Relatywizowanie w edukacji. Wybrane ujęcia*, red. L. Preuss-Kuchta, E. Murawska, Toruń 2012), *Edukowanie przez sztukę sposobem na doskonalenie jakości życia* (W: *Quaestiones de qualitate vitae*, red. A. Wudarski, Częstochowa 2014). Poszukuje nowych, niekonwencjonalnych sposobów poznawania świata, w tym świata różnorodności pedagogicznej.

Aleksandra Bałdyga – magister pedagogiki na kierunku edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne. Od 20 lat pracuje w Niepublicznym Żłobku Montessori w Rybniku jako pedagog. Brała udział w konferencjach: „Eu-

ropejskie modele edukacji", „Nowe przestrzenie edukacji". Uzyskała certyfikat arteterapeuty w pracy pedagoga i wychowawcy.

Justyna Hanna Budzik – doktor, adiunkt w Zakładzie Filmoznawstwa i Wiedzy o Mediach Uniwersytetu Śląskiego, absolwentka podyplomowych studiów historii sztuki, lektorka języka polskiego jako obcego. Autorka książek: *Filmowe cuda i sztuczki magiczne. Szkice z archeologii kina* (Katowice 2015) i *Dotyk światła. O zmysłowym doznawaniu kina* (Katowice 2012) oraz artykułów z zakresu estetyki i dydaktyki filmu. Współpracuje z instytucjami kulturalnymi i oświatowymi w zakresie edukacji filmowej. Prowadzi edukacyjny blog http://konwersatoriaofilmieikulturze.blogspot.com/ oraz działa w Fundacji dla Filmu i Fotografii.

Marek Kosma Cieśliński – doktor filmoznawstwa, dziennikarz radiowy i reżyser filmów dokumentalnych. Interesuje się problemami perswazji i manipulacji w mediach. Autor m.in. monografii: *Franz Waxman. Zdobywca Oscarów z Königshutte* (Chorzów 2006) oraz *Między polityką a sztuką. Polska Kronika Filmowa 1944–1994* (Warszawa 2006).

Ilona Copik – adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych na Uniwersytecie Śląskim, polonistka i kulturoznawczyni, nauczycielka języka polskiego i historii, animatorka związana z gliwickimi instytucjami kultury. Interesuje się edukacją medialną i regionalną, tożsamością regionalną oraz antropologią mediów. Członkini Polskiego Towarzystwa Badań nad Filmem i Mediami. Autorka książki *Pomiędzy Gliwicami a Gleiwitz. Przestrzeń kulturowa miasta w pisarstwie Horsta Bienka* (Katowice 2013) oraz kilkunastu artykułów i rozpraw opublikowanych m.in. w „Studiach Śląskich", „Kulturze Współczesnej" oraz „Transformacjach".

Bartosz Kłoda-Staniecko – kulturoznawca i medioznawca związany z Zakładem Filmoznawstwa i Wiedzy o Mediach Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, gdzie obecnie jest doktorantem. Jego zainteresowania badawcze oscylują wokół zagadnień tożsamości cyborga, cyberprzestrzeni oraz cyberkultury. Zajmuje się również problemem narracji w grach wideo. Członek Polskiego Towarzystwa Badania Gier (od 2011) oraz Koła Naukowego Doktorantów Kulturoznawstwa UŚ (od 2013). Redaktor i publicysta kwartalnika „Creatio Fantastica". Działa w Sekcji Badaczy Fantastyki i Gier Fabularnych (od 2014). Publikował m.in. w „Opcjach" i „artPapierze". Jest autorem rozpraw: *Gram,… więc kim jestem? Rola i funkcja gracza w relacji z medium erogdycznym* (W: *Olbrzym*

w cieniu, red. A. Pitrus, Kraków 2012), *Ja, Cyborg. Trzy porządki, jeden byt. Podmiot jako fuzja biologii, kultury i technologii* (W: *Człowiek w relacji do zwierząt, roślin i maszyn w kulturze*, red. J. Tymieniecka-Suchanek, Katowice 2014) oraz szkicu *Electro body. Bioniczne ciało, bioniczny umysł. Człowiek+* (W: *Bio-techno-logiczny świat. Bioart oraz sztuka technonaukowa w czasach posthumanizmu*, red. P. Zawojski, Szczecin 2015). Obecnie przygotowuje rozprawę doktorską poświęconą problemowi formowania się cybertożsamości. W wolnych chwilach prowadzi blog http://pearlzfan.tumblr.com/, wykorzystując wiedzę filmoznawczą i ludologiczną w analizach filmowych i growych tekstów kultury.

Tadeusz Miczka – profesor zwyczajny doktor habilitowany, kulturoznawca, filmoznawca i medioznawca, dyrektor Instytutu Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych oraz kierownik Zakładu Komunikacji Kulturowej na Uniwersytecie Śląskim. Wykładał na uniwersytetach w Meksyku, Włoszech, Czechach, na Słowacji, Litwie, w Macedonii, Niemczech. Współpracuje z uczelniami 26 krajów, w ostatnim czasie przede wszystkim uniwersytetami hiszpańskimi, Ameryki Środkowej i Południowej. Członek Polskiej Akademii Nauk. Prowadzi badania z zakresu interdyscyplinarnie zorientowanego literaturoznawstwa, z teorii i historii filmu, telewizji i nowych mediów, estetyki porównawczej, komparatystyki kulturowej, komunikologii, dziejów dwudziestowiecznych totalitaryzmów, historii awangard artystycznych oraz edukacji filmowej i medialnej. Autor i współautor 10 książek oraz ponad 200 artykułów naukowych, redaktor i współredaktor kilku publikacji zbiorowych, tłumacz tekstów z języka włoskiego i rosyjskiego. Najważniejsze publikacje: *Inspiracje plastyczne w twórczości filmowej i telewizyjnej Andrzeja Wajdy* (Katowice 1987), *Czas przyszły niedokonany* (Katowice 1988), *10 000 kilometrów od Hollywood. Historia kina włoskiego od 1896 do połowy lat pięćdziesiątych XX wieku*. T. 1 (Kraków 1992), *W Cinecittà i okolicach. Historia kina włoskiego od połowy lat pięćdziesiątych do końca lat osiemdziesiątych XX wieku*. T. 2 (Kraków 1993), *Stuletnia kronika kina* (z B. Kasztelaniec i J.F. Lewandowskim, Katowice 1997), *Słownik pojęć filmowych*. T. 9 (Katowice 1998), *O zmianie zachowań komunikacyjnych* (Katowice 2002), *O śmierci na ekranie* (Katowice 2013).

Ewa Ogłoza – doktor habilitowany, starszy wykładowca w Katedrze Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Zajmuje się dydaktyką języka polskiego na wszystkich etapach edukacyjnych oraz literaturą dla dzieci i młodzieży, dawną i współczesną. Autorka książki *Wokół opowieści Hansa Christiana Andersena. O radości czytania* (Katowice 2014) oraz kilkudziesięciu artykułów i rozpraw naukowych.

Joanna Zabłocka-Skorek – filmoznawczyni, edukatorka, certyfikowana trenerka PISF i CEO w zakresie edukacji filmowej. W 2014 roku obroniła dysertację doktorską *Aksjologiczne aspekty edukacji audiowizualnej w kontekście dominujących praktyk odbiorczych polskich uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych* na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Od 2001 roku zajmuje się edukacją filmowo-medialną dzieci i dorosłych – początkowo prowadziła zajęcia w kinach na Śląsku (przede wszystkim w tyskiej „Andromedzie"), a od 2006 roku tworzyła repertuar i koordynowała pięć edycji Multimedialnego Programu Edukacyjnego realizowanego przez Apollo Film w miastach województwa małopolskiego. W 2011 roku przygotowała Ogólnopolski Interdyscyplinarny Projekt Edukacji Medialnej „KinoSzkoła", w którym uczestniczy ponad sto tysięcy uczniów w 36 miastach na terenie całej Polski. W 2014 roku za Program Edukacji Medialnej „KinoSzkoła" otrzymała nagrodę Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej w kategorii „Edukacja młodego widza". Corocznie program ten jest rekomendowany przez Centralny Gabinet Edukacji Filmowej w Łodzi, objęty jest patronatem Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Instytutu Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych Uniwersytetu Śląskiego. Otrzymał również Certyfikat Filmoteki Narodowej dla programu edukacji filmowej.

Redaktor:
Joanna Szewczyk

Projektant okładki:
Anna Krasnodębska-Okręglicka

Redaktor techniczny:
Małgorzata Pleśniar

Korektor:
Agnieszka Niewdany

Łamanie:
Grażyna Szewczyk

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-720-3
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-721-0
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 13,5. Ark. wyd. 13,0. Papier Alto 90 g, Vol. 1,5 Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek